

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับคำแนะนำ การปลูกเสาวรสีในพื้นที่
อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการศึกษาในการวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. สรุปผลจากการวิจัย
2. อภิปรายผลจากการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย
4. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านอื่น ๆ ของเกษตรกรผู้ปลูก

เสาวรสี

ลักษณะพื้นฐานทางสังคม

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสีส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 46.32 ปี มีสถานภาพการแต่งงานและอยู่รวมกัน มีระดับการศึกษาจบชั้น ป.1-ป.4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.53 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเฉลี่ย 2.42 คน ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรนั้น จะมีการจ้างแรงงาน

งานคนและแรงงานเครื่องยนต์ โดยแรงงานคนนั้นจะมีการจ้างเฉลี่ย 4.28 คน และมีสถานภาพเป็นผู้นำทางสังคม ร้อยละ 41.87 สำหรับลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตร โดยเฉลี่ย 15.76 ไร่ ขนาดพื้นที่ปลูกเสาวรสเฉลี่ย 2.68 ไร่ และลักษณะการถือครองพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 8.14 ไร่ ในด้านประสบการณ์ในการปลูกเสาวรสเกษตรกรส่วนใหญ่ จะมีประสบการณ์เฉลี่ย 2.81 ปี แหล่งของข่าวสารในการปลูกเสาวรสส่วนใหญ่ได้จากเพื่อนบ้าน

ลักษณะด้านเศรษฐกิจ

เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสส่วนใหญ่จะมีรายได้ภาคเกษตร 18,970.36 บาท/ปี และรายได้นอกเกษตร เฉลี่ย 23,542.88 บาท/ปี เมื่อรวมรายได้ทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรแล้ว มีรายได้เฉลี่ย 30,871.93 บาท/ปี สำหรับผลผลิตจากการปลูกเสาวรส จะมีผลผลิตเฉลี่ย 171.84 กิโลกรัม/ไร่ ในส่วนของรายได้และค่าใช้จ่ายในการปลูกเสาวรส เกษตรกรจะมีรายได้เฉลี่ย 1271.4 บาท/ไร่ ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการปลูกเสาวรสเฉลี่ย 789.34 บาท/ไร่ ราคาของเสาวรสที่เกษตรกรขายเฉลี่ย 4.47 บาท/กิโลกรัม และเกษตรกรส่วนใหญ่จะขายให้กับพ่อค้าท้องถิ่น สำหรับการใช้น้ำเชื้อ เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีการใช้น้ำเชื้อเพื่อประกอบอาชีพทางเกษตร โดยจะมีการกู้เงินโดยเฉลี่ย 18,948 บาท/คน อัตราดอกเบี้ยที่ต้องเสียโดยเฉลี่ย อัตราร้อยละ 12.52 บาท/ปี

ลักษณะอื่น ๆ ทั่วไป

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของรัฐ ในรอบปีที่ผ่านมา เกษตรกรส่วนน้อยได้รับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ จำนวนครั้งได้รับการติดต่อ 2.4 ครั้ง/ปี ในส่วน

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการปลูกเสาวรสของบริษัท ส่วนน้อยเคยได้รับการติดต่อ
จำนวนครั้งได้รับการติดต่อ 2.25 ครั้ง/ปี สำหรับการติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ เกษตรกรส่วน
ใหญ่เคยไปติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ จำนวน 5.41 ครั้ง/เดือน และไปติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ
เกี่ยวกับเรื่องของเสาวรสมีกะเทศกรส่วนน้อยเคยไปติดต่อ และเรื่องที่ได้ติดต่อก็คือ
เรื่องเกี่ยวกับการดูแลรักษาการปลูกเสาวรสมีกะเทศกรเข้ารับการฝึกอบรม ในด้านเกษตร
ในรอบปีที่ผ่านมา มีเกษตรกรบางส่วนเท่านั้นเคยได้รับการฝึกอบรม โดยมีระยะเวลา
2.03 วัน การนำประโยชน์ในการฝึกอบรมมาใช้ ส่วนใหญ่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะ
นำประโยชน์มาใช้

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยอื่น ๆ กับการ
ยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสมีกะเทศกร

2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสมีกะเทศกร
ในพื้นที่อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ การใช้
สินเชื่อของเกษตรกร การติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ การเข้ารับการฝึกอบรมด้านการเกษตร

2.2 ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสมีกะเทศกร ของ
เกษตรกร ในพื้นที่อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ทั้ง
หมดของครอบครัวเกษตรกร ลักษณะการถือครองพื้นที่ แรงงานในครัวเรือนที่ประกอบ
อาชีพทางการเกษตรสถานภาพตำแหน่งผู้นำทางสังคม ประสบการณ์ในการปลูกเสาวรสมีกะเทศกร
การติดต่อกับเจ้าหน้าที่

3. ปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสมีกะเทศกร โดยเรียงลำดับความสำคัญ ได้แก่
โรคและแมลงระบาด ไม้ในการทำค้ำ ราคาของเสาวรสมีกะเทศกร แหล่งน้ำทำการเกษตร ความ

รู้วิชาการในการปลูกเสาวรส เงินทุน พ่อค้าท้องถิ่นกดราคา การลักขโมย ผลผลิตไม่สม่ำเสมอ และแรงงานการปลูกเสาวรส

4. ความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสที่จะให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือ โดยเรียงลำดับความสำคัญ ได้แก่ การประกันราคา เงินทุนในการทำค้าง สนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ความรู้วิชาการในการปลูกเสาวรส แหล่งสำหรับทำการเกษตร ภาครัฐบาลเข้ามาทำการส่งเสริมอย่างจริงจัง และสนับสนุนเอกชนตั้งโรงงานในเขตอำเภอพร้าว

5. ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อผลกระทบการปลูกเสาวรส กับนโยบายการอนุรักษ์ป่าไม้ของรัฐบาล เกษตรกรร้อยละ 57.50 เห็นนโยบายการอนุรักษ์ป่าไม้มีผลกระทบการปลูกเสาวรสในแง่หาไม้ทำค้างยาก และทำให้ไม่มีราคาแพงขึ้น และที่เหลือร้อยละ 42.50 มีความคิดเห็นว่านโยบายการอนุรักษ์ป่าไม้มีผลกระทบการปลูกเสาวรส

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึง ลักษณะการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรของเกษตรกร ในพื้นที่อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนปัญหาความต้องการ และข้อคิดเห็นของเกษตรกรผู้ปลูกเสาวร ดังนี้

1. ลักษณะการยอมรับคำแนะนำในการปลูกเสาวรของเกษตรกร ในพื้นที่อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

การขยายพันธุ์ในการปลูกเสาวรสเพื่อเป็นการค้า โดยปกติจะนิยมขยายพันธุ์ด้วยการใช้เมล็ด ในการใช้เมล็ดทำพันธุ์นั้นควรคัดจากต้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีผลขนาดใหญ่ และจะต้องไม่มีโรคแมลงทำลาย เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสให้การยอมรับมากในเรื่องการเพาะกล้าการใช้เมล็ด โดยจะเลือกพันธุ์จากผลที่สมบูรณ์ด้วยตัวเอง ทั้งนี้เพราะว่าเกษตรกรเห็นว่าการคัดเลือกพันธุ์นั้น สามารถทำให้ผลผลิตสูง ลูกดก ซึ่งถ้านำเมล็ดพันธุ์จากบริษัท หรือพ่อค้าแจกให้ เมล็ดพันธุ์ไม่ได้คุณภาพ ประกอบกับไม่ยากผูกมัดกับบริษัทหรือพ่อค้าเพื่อสะดวกต่อการขายผลผลิต สามารถขายให้กับพ่อค้าคนไหนก็ได้ อีกทั้งยังประหยัดต้นทุนการผลิต ตลอดจนสามารถป้องกันการระบาดของที่ถ่ายทอดทางเมล็ดพันธุ์ได้ด้วย

การยอมรับในเรื่องการทำค้ำงั้น เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสส่วนใหญ่จะยอมรับน้อยในการทำค้ำง โดยส่วนใหญ่จะทำค้ำงด้วยไม้ไผ่หรือไม้จากป่า ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีราคาถูก หาง่าย ประกอบกับเกษตรกรบางรายไม่ต้องซื้อ โดยจะนำมาทำการตัดในด้วยตัวเอง เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนเกษตรกรบางรายไม่ค่อยกล้าลงทุนในการทำเสาวปูน เพราะมีราคาแพง ทำให้ต้นทุนสูงขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบกับราคาในกิโลกรัม 4.50 บาท ทำให้ไม่คุ้มกับการลงทุนโดยใช้เสาวปูน ประกอบกับได้มีการระบาดของโรควูดเนส อย่างรุนแรง ทำให้เกษตรกรไม่กล้าเสี่ยง

สำหรับในเรื่องการยอมรับในการใส่ปุ๋ยนั้น เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสมีการยอมรับน้อยในการใส่ปุ๋ยเคมีควบคู่กับการใส่ปุ๋ยคอก ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรร้อยละ 97 มีการยอมรับในการใส่ปุ๋ยเคมี หรือปุ๋ยคอกอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าปุ๋ยคอกนั้นหายากในท้องถิ่น ประกอบกับเพื่อลดต้นทุนการผลิต ประหยัดแรงงาน และปุ๋ยเคมีนั้น สามารถใช้ได้สะดวกและรวดเร็ว ขนย้ายสะดวก เพราะสถานที่

ปลูกเสาวรสของเกษตรกรจะอยู่ในที่ไร่ซึ่งการเข้าไปนั้นลำบาก บางแห่งก็ไม่สามารถนำรถบรรทุกเข้าไปได้ และเกษตรกรบางรายยังมีความคิดเห็นว่าการใช้ปุ๋ยคอกจะทำให้เกิดโรคหรือแมลงระบาด ทำให้เกิดความเสียหายแก่เสาวรสได้ ส่วนในเรื่องการยอมรับการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดโรคแมลงนั้น เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสร้อยละ 40.62 มีการยอมรับน้อยในการใช้เสาวรส โดยสารเคมีที่ใช้มีชื่อทางการค้าว่า ดาร์ไรด์ผสมกับกำมะถันผง เพราะว่าสามารถป้องกันกำจัดโรคและแมลงได้ผล โดยเฉพาะไรแดง ซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของต้นเสาวรส ทั้งนี้เนื่องจากไรแดงเป็นตัวพาหนะนำโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสแก่เสาวรส ซึ่งเมื่อเกิดการระบาดของโรคนี้แล้วไม่มีทางรักษาให้หายได้ ฉะนั้นการป้องกันที่ดีที่สุด คือ กำจัดพาหนะนำโรค ส่วนกำมะถันผงก็เป็นตัวหนึ่งป้องกันโรคที่เกิดจากเชื้อราได้ผล สำหรับช่วงระยะเวลาที่ใช้จะใช้ก่อนการเก็บผล 7 วัน หรือบางครั้งจะใช้แล้วเก็บผลผลิตทันที ซึ่งทำให้เกิดสารเคมีตกค้างในผลเสาวรส ประกอบกับเป็นอันตรายแก่ผู้ปลูกเสาวรสในเวลาเก็บผลด้วย ด้านการกำจัดวัชพืช เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสให้การยอมรับมากในการกำจัดวัชพืช โดยเกษตรกรจะทำการกำจัดวัชพืช ประมาณ 3 ครั้ง หรือมากกว่านั้น ร้อยละ 73.1 เพราะเกษตรกรเห็นว่ามีการระบาดของวัชพืชมาก ถ้าไม่มีการกำจัดจะมีผลกระทบต่อผลผลิต ทำให้ผลผลิตน้อยลง และจะทำให้เกษตรกรสามารถเก็บผลผลิตได้สะดวกอีกด้วย เนื่องจากเสาวรสนั้นเวลาเก็บผลจะต้องรอให้สุกตกสู่พื้นดิน ถ้ากำจัดวัชพืชตลอดเวลา ทำให้สามารถเห็นผลเสาวรสที่ตกลงสู่พื้นดินได้ ประกอบกับวัชพืชเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของแมลง และ ทำการแย่งอาหารของเสาวรส จึงทำให้เกิดการสูญเสียปุ๋ยที่ใส่โดยใช้เหตุ

การเก็บเกี่ยวผลผลิตเสาวรส เกษตรกรร้อยละ 61.88 นั้นมีการยอมรับมากในการเก็บผลผลิตที่สุกแล้วหล่นลงพื้นดิน เพราะเกษตรกรเห็นว่า เมื่อเก็บผลที่ตกสู่พื้นดินนั้นสุกเต็มที่แล้ว ตรงกับความต้องการของบริษัท แต่ก็มีเกษตรกรบางรายที่ไม่ปล่อยให้ผลตกสู่พื้นดิน โดยทำการเก็บผลที่คิดว่าสุกแล้ว เนื่องจากขาดความชำนาญ ทำให้ได้ผลไม่สุก

มาด้วย ทำให้ผลผลิตไม่ได้คุณภาพ ส่งผลทำให้ทางบริษัทกดราคา ซึ่งเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบันนี้ ประกอบกับพ่อค้าท้องถิ่นมีหลายรายแย่งซื้อผลผลิต ทำให้เกษตรกรต้องทำการเด็ดผลเพื่อได้ผลผลิตที่ละมาก ๆ สนองความต้องการของพ่อค้าท้องถิ่น ทำให้เกิดความไม่เชื่อถือของบริษัทต่อเกษตรกรได้

ส่วนการยอมรับในเรื่องการตัดแต่งกิ่งของเสาวรส เกษตรกรร้อยละ 65.63 มีการยอมรับน้อย โดยเกษตรกรจะทำการตัดแต่งกิ่งครั้งเดียวคือ หลังการเก็บผลผลิตหรือตัดแต่งกิ่งในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม เพราะเกษตรกรเห็นว่าถ้าตัดแต่งแล้วทำให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นในฤดูต่อไป และทำให้ค้างรับน้ำหนักไว้ในปีต่อไป ประกอบกับเป็นการป้องกันการระบาดของโรคแมลงวิธีหนึ่งด้วย แต่เกษตรกรมีการยอมรับน้อย เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าการปลูกเสาวรสเป็นเพียงรายได้เสริม จึงไม่ให้ความสำคัญ และเกษตรกรยังขาดความรู้ในการตัดแต่งกิ่งเสาวรสอีกด้วย

สำหรับการยอมรับระยะปลูกเสาวรส เกษตรกรร้อยละ 93.12 มีการยอมรับมากในการปลูกเสาวรส โดยใช้ระยะ 2x2, 2.5x2.5, 2x2.5, 2x3 เมตร เพราะเป็นระยะที่พอเหมาะ ขนาดของพื้นที่ 1 ไร่จะมีต้นเสาวรส ประมาณ 250-400 ต้น/ไร่ และช่วงห่างระหว่างตอต้นต่อแถวทำให้ค้างสามารถรับน้ำหนักไว้ ไม่เปลืองไม้เกินไป และประหยัดพื้นที่ปลูก อีกทั้งยังให้ผลผลิตต่อไร่สูง

2. ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและปัจจัยอื่น ๆ ต่อการยอมรับคำแนะนำในการปลูกเสาวรส

จากการทดสอบสมมติฐาน ปรากฏว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับต่อคำแนะนำการปลูกเสาวรส ได้แก่ การใช้สินเชื่อของเกษตรกร การติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ และการเข้ารับการศึกษาอบรมด้านการเกษตรของเกษตรกร

1) การใช้สินเชื่อกองเกษตรกรเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส กล่าวคือ เกษตรกรที่ได้ทำการกู้ยืมเงินจากแหล่งสินเชื่อต่าง ๆ นั้น จะมีโอกาสที่ทำตามการยอมรับคำแนะนำในการปลูกเสาวรส เนื่องจากเทคโนโลยีในการปลูกเสาวรสที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงและเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรนั้น จำเป็นจะต้องใช้เงินทุนมากพอสมควร โดยเฉพาะการทำค้าง เพราะสภาพในปัจจุบันนี้ทางภาครัฐบาลได้มีนโยบายปิดป่า ทำให้เกษตรกรไม่สามารถไปหาไม้ทำค้างในป่าเหมือนอดีตได้ จำเป็นต้องซื้อไม้ทำค้างในราคาแพงขึ้น และยังมีปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เช่น ปุ๋ย สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ซึ่งในปัจจุบันมีราคาสูงขึ้นมาก ฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างมากที่จะต้องหาปัจจัยการผลิตมาเป็นตัวช่วย เพื่อให้มีผลผลิตสูง ซึ่งการที่ได้ปัจจัยการผลิตนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยเงินทุน เกษตรกรที่ไม่มีเงินทุนก็หมดโอกาสที่จะได้รับปัจจัยการผลิตเหล่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพงษ์ศักดิ์ (2527) ได้กล่าวถึงการใช้สินเชื่อทางการเกษตรของเกษตรกรว่า หากได้รับการสนับสนุนสินเชื่อจะทำให้มีโอกาสในการยอมรับนวัตกรรมสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้รับสินเชื่อ นั่นคือ เกษตรกรส่วนใหญ่ในชนบทมีขีดจำกัดในการลงทุน

2) การติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพล มีความสัมพันธ์ต่อคำแนะนำการปลูกเสาวรส กล่าวได้คือ การที่เกษตรกรได้ออกไปติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ มีบ่อยครั้ง ในการติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ มีการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสน้อย แต่ในขณะที่เกษตรกรที่ไม่ค่อยได้ออกชุมชนอื่น ๆ จะมีการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสสูง เพราะการที่ยอมรับการปลูกเสาวรสนั้นส่วนใหญ่เกษตรกรจะได้รับอิทธิพลจากเพื่อนบ้านมากกว่าแหล่งอื่น ถ้าเพื่อนบ้านในหมู่บ้านปลูกพืชอะไรที่ประสบผลสำเร็จแล้ว ชาวบ้านในหมู่บ้านก็จะปลูกตามกันไป ซึ่งกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของบริษัทจะเข้าไปทำการส่งเสริมในรูปแบบการส่งเสริมรายบุคคลในหมู่บ้านให้แก่เกษตรกรที่สนใจเท่านั้น และการที่เกษตรกรได้มีโอกาสไปติดต่อกับชุมชนอื่นน้อยอาจเนื่องด้วยจะต้องทำการปลูกพืชตลอดทั้งปี ประกอบแรงงานในปัจจุบันมีราคาแพง ฉะนั้นเกษตรกรจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการหลีกเลี่ยงในการจ้างแรงงานเพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต

3) การเข้ารับการฝึกอบรมด้านการเกษตร เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพล มีความสัมพันธ์ต่อคำแนะนำการปลูกเสาวรส กล่าวได้คือ ผู้ที่เคยได้เข้ารับการอบรมด้านการเกษตรในรอบปีที่ผ่านมา ย่อมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสน้อย แต่ในขณะที่ผู้ที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมด้านการเกษตรในรอบปีที่ผ่านมา จะมีการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสมาก เพราะเกษตรกรที่เคยได้รับการฝึกอบรมนั้น มีโอกาสที่จะได้รู้ข่าวสารด้านการเกษตรเกี่ยวกับพืชชนิดอื่น ๆ ที่สามารถทำรายได้ให้สูงกว่าการปลูกเสาวรส ซึ่งหากมองการปลูกเสาวรสในขณะนี้กำลังมีปัญหา ไม่ว่าจะเป็นโรคแมลงระบาด ราคาที่ไม่แน่นอน ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ประกอบกับไม้ทำค้างก็หายาก และมีราคาสูง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่เกษตรกรในกลุ่มไม่ค่อยที่จะสนใจในการดูแลและการจัดการในการปลูกเสาวรสมากเท่าที่ควร และได้หันไปดูแลพืชอื่น ๆ ที่คิดว่าทำรายได้ดีกว่า เมื่อกลับมามองกลุ่มที่ไม่เคยรับการฝึกอบรมด้านการเกษตรในรอบปีที่ผ่านมา นั้น จะมีการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสมากกว่า เพราะเกษตรกรกลุ่มนี้มีความคิดที่ว่า การปลูกเสาวรสสามารถสร้างรายได้เสริมได้ดีกว่าพืชอื่น ๆ และยังสามารถทำรายได้ให้แก่เกษตรกรได้เกือบทุกวันในช่วงระยะเวลา 4 เดือน ซึ่งต่างจากพืชอื่น ๆ ที่เมื่อขายผลผลิตแล้วได้เงินเป็นก้อนครั้งเดียว ซึ่งเกษตรกรจะนำเงินการขายเสาวรสจำนวนนี้ไปใช้จ่ายในครัวเรือนในช่วง 4 เดือน

4) ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ อายุ การศึกษา รายได้ในครัวเรือน การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร แรงงานในครัวเรือน ตำแหน่งผู้นำทางสังคม ประสบการณ์การปลูกเสาวรส การติดต่อเจ้าหน้าที่ ไม่มีอิทธิพลต่อการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส แต่ถ้ามองดูขบวนการส่งเสริมการเกษตรจริง ๆ แล้วปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่า 3 ปัจจัยที่ผ่านมา

4.1) ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส จากการศึกษาพบว่า อายุของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส ถึงแม้ว่าเกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสจะมีอายุที่แตกต่างกัน

แต่ก็ไม่ได้ทำให้ระดับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ หนู (2531) ในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกถั่วเหลืองหลังทำนาของ เกษตรกร บ้านแม่ใจและบ้านบวหม้อ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าอายุของ เกษตรกรไม่มีนัยสำคัญต่อการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกถั่วเหลืองจากการทำนา

4.2) ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส

จากการศึกษาพบว่า การศึกษาของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส ถึงแม้ว่าการศึกษากษตรกรมีการศึกษาที่ไม่แตกต่างกันมากเท่าไรก็ไม่ทำให้ระดับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสแตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวรรณิ (2527) ในเรื่องการยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตร ของ เกษตรกร พบว่าระดับการศึกษาสูง-ต่ำ ไม่มีความแตกต่างในการยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตร

4.3) ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ในครัวเรือนของเกษตรกรกับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส

จากการศึกษาพบว่า รายได้นอกภาคเกษตรและในภาคเกษตรของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส ถึงรายได้ของเกษตรกรจะมีความแตกต่างกันมากก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ทำให้การยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสแตกต่างกัน ซึ่งได้สอดคล้องกับการศึกษาของ หนู (2531) ซึ่งได้ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกถั่วเหลืองหลังการทำนาของเกษตรกรบ้านแม่ใจ และบ้านบวหม้อ อำเภอแม่แตง พบว่าถึงแม้รายได้ของเกษตรกรมีความแตกต่างกัน แต่ก็ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกถั่วเหลืองหลังการทำนา

4.4 ความสัมพันธ์ระหว่าง การถือครองพื้นที่ทำการเกษตร ของเกษตรกรกับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส

จากการศึกษาพบว่า การถือครองพื้นที่ทำการเกษตรไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส ถึงแม้การถือครองพื้นที่ทำการเกษตรจะใกล้เคียงกัน แต่ก็ไม่ได้ทำให้การยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสของเกษตรกรแตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ตูลา (2522) เรื่องปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกพืชสามครั้งต่อปี ในเขตโครงการชลประทานเพชรบุรี พบว่าการถือครองพื้นที่ไม่มีผลต่อการยอมรับการปลูกพืชสามครั้งในเขตชลประทานเพชรบุรี

4.5) ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานในครัวเรือนกับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส

จากการศึกษาพบว่า แรงงานในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส ถึงแม้จำนวนแรงงานประกอบอาชีพทำการเกษตรของครอบครัวเกษตรกรจะแตกต่างกันก็ตาม และการปลูกเสาวรสไม่มีความจำเป็นที่ต้องใช้จำนวนแรงงานมากมายเท่าไร จะใช้แรงงานมากในช่วงการปลูกและทำค้างเท่านั้น จึงไม่ทำให้การยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสแตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สหัส (2518) ได้ศึกษาการยอมรับการใช้ปุ๋ยมาร์ลเพื่อปรับปรุงดินเปรี้ยวของเกษตรกร ในตำบลศรีษะกระบืออำเภอศรีษะเกษ จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า แรงงานในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับการใช้ปุ๋ยมาร์ล

4.6) ความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งผู้นำทางสังคมของเกษตรกรกับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส

จากการศึกษาพบว่า ตำแหน่งผู้นำทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส เพราะเกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสจะไม่ค่อยมีความแตกต่างกันมากนักในเรื่องการเป็นผู้นำทางสังคม คือผู้ที่เคยเป็นผู้นำทางสังคมมีอยู่ร้อยละ 41.87 และผู้ไม่เคยมีตำแหน่งผู้นำทางสังคมร้อยละ 52.13 จึงไม่ทำให้มีความแตกต่างทางด้านระดับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิทัศน์ (2534) ในเรื่องการยอมรับการส่งเสริมการปลูกกาแฟอาราบิก้า ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงพบว่า ตำแหน่งผู้นำทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการยอมรับการส่งเสริมการปลูกกาแฟอาราบิก้า

4.7 ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์กับการปลูกเสาวรสของเกษตรกรกับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส

จากการศึกษาพบว่า ประสบการณ์การปลูกเสาวรสของเกษตรกรไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส ถึงแม้ว่าประสบการณ์ในการปลูกเสาวรสของเกษตรกรจะมีความแตกต่างกันก็ตาม แต่ก็ไม่ทำให้ระดับการยอมรับแตกต่างกันไปด้วย เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์การปลูกเสาวรสใกล้เคียงกัน จึงทำให้ประสบการณ์การปลูกเสาวรส ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวรรณี (2527) ในเรื่องการยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เนื้อ จังหวัดฉะเชิงเทราพบว่า การที่มีประสบการณ์มากหรือน้อย ไม่มีความแตกต่างกับการยอมรับเทคโนโลยีทางการเกษตรของเกษตรกร

4.8) ความสัมพันธ์ระหว่างการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส

จากการศึกษาพบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรส ถึงแม้ว่าการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจะมีความแตกต่างกันมากคือร้อยละ 73.12 ไม่เคยได้รับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเลย แต่ในขณะที่ร้อยละ 26.88 ได้เคยได้รับการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ประกอบกับพืชเสาวรสไม่ได้เป็นนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตรในการที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของรัฐขาดความรู้วิชาการในการปลูกเสาวรส ในส่วนของบริษัท พบว่าความถี่ในการพบปะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของบริษัทก็ไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเสาวรสเป็นพืชเกษตรกรส่วนใหญ่เข้ามาเสริมรายได้ให้แก่ครัวเรือนเท่านั้น และไม่ต้องลงทุนอะไรมากเท่าไรเพียงแค่ใช้แรงงานในครัวเรือนเท่านั้นก็สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในแต่ละปีได้แล้ว จึงทำให้เกษตรกรจึงไม่ค่อยสนใจจะเอาใจใส่ในเรื่องการดูแลรักษาตามคำแนะนำการปลูกเสาวรส ประกอบการเกิดโรคแมลงระบาดในเสาวรสนั้นรุนแรงมากขึ้นทุกปี ซึ่งในปัจจุบันยังหาทาง

ป้องกันกำจัดไม่ได้ จึงทำให้เกษตรกรขาดความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมของบริษัท จึงทำให้การยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสของเกษตรกรนั้นไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ไพบูลย์ และคณะ (2527) ในเรื่องปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจการปลูกกาแฟที่สูง พบว่าความถี่ในการมาเยี่ยมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจในการปลูกกาแฟที่สูง

3. ปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสร

1) เกิดการระบาดของโรคแมลง ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญอันดับ 1 เนื่องจากจากในอดีตที่ผ่านมา การปลูกเสาวรสนั้นไม่มีโรคแมลงรบกวนเลย ซึ่งทำให้เกิดการแพร่ขยายพื้นที่ปลูกเสาวรสมากขึ้น แต่ปัจจุบันนี้เกษตรกรทำการปลูกเสาวรสดัดต่อในพื้นที่เดิมหลาย ๆ ปี จึงเป็นแหล่งสะสมของโรคและแมลงระบาดมาก โรคที่ระบาดได้แก่ โรควูดดิเนส ซึ่งโรแดงจะเป็นพาหนะนำโรคนีมา ถ้าเกิดโรคนีระบาดแล้วจะไม่มีทางรักษาได้ ต้องทำการตัดทิ้งแล้วเผาทำลายทันที ฉะนั้นการป้องกันกำจัดต้องป้องกันโรแดง แต่ในสภาพพื้นที่ปลูกเสาวรสทำให้ยากแก่การพ่นสารเคมี เพราะมีลักษณะเป็นพืชชั้นค้ำง ทำให้อากาศถ่ายเทไม่สะดวกถ้าทำการพ่นสารเคมีก็จะก่อให้เกิดอันตรายได้และโรคนียังเกิดจากพันธุ์กรรมโดยการติดต่อทางเมล็ดพันธุ์ ถ้าเกษตรกรไม่มีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่ปราศจากโรคนีก็ก่อให้เกิดการระบาดของโรคนีได้ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรไม่กล้าลงทุนทำค้ำงโดยเสาวรสน เพราะเป็นการลงทุนที่สูง ซึ่งถ้าเมื่อทำการลงทุนไปแล้วทำให้อาจขาดทุนได้ในกรณีที่เกิดโรคนีระบาดขึ้นมา

2) ไม้ในการทำค้ำง เป็นปัญหาอันดับ 2 รองจากปัญหาการระบาดของโรคแมลง ในอดีตที่ผ่านมาการปลูกเสาวรสร เกษตรกรสามารถหาไม้มาทำค้ำงได้สะดวก หรือจะซื้อขาย จะซื้อขายในราคาถูก ถ้ามีแรงงานครัวเรือนมากก็จะไปตัดเองในป่า แต่เมื่อทาง

รัฐบาลได้มีนโยบายปิดป่า ทำให้ไม้ที่ใช้ในการทำค้างมีราคาสูงขึ้น ถ้าจะเปลี่ยนแปลงให้เกษตรกรใช้เสาปูนแทนเสาไม้ ก็ไม่สามารถจะทำได้เนื่องจากเสาปูนมีราคาสูง เกษตรกรไม่มีเงินทุนทางบริษัทเอกชน จะช่วยเหลือเฉพาะด้านเมล็ดพันธุ์ และเงินบางส่วนแก่เกษตรกรที่ไว้ใจได้เท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้เกษตรกรเลิกปลูกเสาวรสหันไปปลูกพืชอื่น ๆ แทน จึงทำให้พื้นที่ปลูกเสาวรสลดลงเรื่อย ๆ ทุกปี

3) ราคาของเสาวรสเป็นปัญหาอันดับ 3 ราคาของเสาวรสในปัจจุบันอยู่ในช่วง 3-5 บาทกล่าวคือ ในช่วงต้นฤดูกาลประมาณเดือนสิงหาคม-กันยายน ราคาประมาณ กิโลกรัมละ 3-3.50 บาท เพราะช่วงนี้โรงงานแปรรูปผลเสาวรสมีการเปิดซื้อผลผลิตน้อย แต่พอในช่วงเดือน ตุลาคม-มกราคม เกษตรกรขายได้ราคาประมาณกิโลกรัมละ 4-5 บาท เพราะช่วงนี้มีโรงงานหลายแห่งได้เปิดทำการแปรรูปเสาวรส ทำให้มีการแข่งขันในการซื้อเสาวรส แต่พอในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ มีการซื้อขายในราคาประมาณกิโลกรัมละ 4 บาท เพราะช่วงนี้หลายโรงงานได้เปลี่ยนไปแปรรูปพืชชนิดอื่น และบางโรงงานได้ผลผลิตตามความต้องการของลูกค้าโรงงานแล้ว จากเหตุดังกล่าวทำให้ราคาของเสาวรสไม่มีความแน่นอน ตลอดจนปัจจัยการผลิตเสาวรสต่าง ๆ เช่น ไม้ทำค้าง ปุ๋ย สารเคมีป้องกันกำจัด ได้มีราคาสูงขึ้นทุกปี ทำให้เกษตรกรบางรายเกิดการขาดทุนในการปลูกเสาวรส ซึ่งอาจเป็นเหตุผลหนึ่งทำให้มีการลดพื้นที่ปลูกเสาวรสลงทุก ๆ ปี

4) แหล่งน้ำ ถึงแม้ว่าเสาวรสเป็นพืชที่ต้องการน้ำน้อยและทนแล้งได้ดีก็ตาม หากปล่อยให้ขาดน้ำนาน ๆ แล้วอาจทำให้ต้นเสาวรสชะงักการเจริญเติบโตได้ บางครั้งอาจถึงตาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงแรกของการเจริญเติบโต คือในระยะที่ทำการย้ายกล้าลงปลูกจะต้องให้น้ำอย่างเพียงพอเพื่อที่จะให้ต้นเสาวรสตั้งตัวได้เร็วขึ้นและในช่วงที่ฝนทิ้งช่วงควรให้น้ำแก่เสาวรสทำให้ผลผลิตต่ำได้ แต่ในสภาพพื้นที่ของ เกษตรกรใน

ฤดูแล้ง ไม่มีแหล่งน้ำในด้านการเกษตรเลย เพียงแต่น้ำจากฝนเท่านั้น จึงทำให้การปลูกเสาวรสีได้ผลผลิตต่ำมากเฉลี่ยไร่ละ 400 กิโลกรัมแต่ในสภาพพื้นที่ในประเทศเราสามารถให้ผลผลิตเฉลี่ยประมาณไร่ละ 1,500-2,000 กิโลกรัม (ส่วสวีและปฐพีซล 2532)

5) ความรู้วิชาการในการปลูกเสาวรสี เนื่องจากเกษตรกรปลูกเสาวรสีนั้นไม่ค่อยจะได้รับความรู้วิชาการใหม่ ๆ ในการปลูกเสาวรสี โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับการป้องกันกำจัดโรคแมลง ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญ ตลอดจนเรื่องการดูแลรักษา การตัดแต่งกิ่งที่ถูกต้อง ในปัจจุบันแหล่งความรู้ในการปลูกเสาวรสีได้แก่ เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่ของบริษัท ตลอดจนพ่อค้าท้องถิ่น ในส่วนของเจ้าหน้าที่ของบริษัทบางครั้งก็สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ทั้งหมดเพราะข้อจำกัดในด้านบุคลากร ฉะนั้นแหล่งที่ปรึกษาด้านการปลูกของเกษตรกรคือเพื่อนบ้าน และพ่อค้าท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งในบางครั้งพ่อค้าท้องถิ่นหรือเพื่อนบ้านที่มีประสบการณ์การปลูกเสาวรสีก็จะถ่ายทอดวิธีที่คิดให้เกษตรกรอื่น ๆ ต่อไป

6) เงินทุน เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสีส่วนใหญ่มีรายได้น้อย แต่ในขณะที่การปลูกเสาวรสีให้ผลผลิตต่อไร่สูง ถ้าจะทำถูกต้องจะต้องลงทุนสูง โดยเฉพาะในปัจจุบันภาครัฐบาลมีนโยบายทำการปิดป่า จึงจำเป็นต้องซื้อไม้ในราคาสูงชัน แต่ถ้าใช้เสารูปต้อง ใช้ทุนสูงและสามารถใช้ได้หลายปี ทำให้เกษตรกรไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาการปลูกเสาวรสีให้ดีขึ้นกว่าเดิม ประกอบในด้านปัจจัยการผลิตในปัจจุบันมีราคาสูงชัน ซึ่งจะต้องใช้เงินทุนสูงตามไปด้วย ซึ่งเป็นปัญหาสำหรับเกษตรกรที่มีเงินทุนน้อย

7) พ่อค้าท้องถิ่นกดราคา ในอดีตเกษตรกรส่วนมากจะขายผลผลิตให้แก่พ่อค้าท้องถิ่น ซึ่งเกษตรกรไม่สามารถรู้ราคาล่วงหน้า ประกอบเสาวรสีเป็นพืชอุตสาหกรรมที่ไม่สามารถจะวางขายในท้องตลาดโดยทั่วไปได้ถ้าพ่อค้าให้ราคาเท่าไร เกษตรกรต้องจำเป็น

ต้องขายเพราะไม่รู้จะไปขายที่ไหน แต่ในปัจจุบันปัญหานี้เกิดขึ้นน้อย เนื่องจากได้มีโรงงานอุตสาหกรรมเกี่ยวกับเสาวรสเกิดขึ้นหลายแห่ง ทำให้เกิดการแข่งขันกันเกษตรกรสามารถเลือกแหล่งที่ขายผลผลิตได้

8) การลักขโมย ในอดีตที่ผ่านมาในการปลูกเสาวรสนั้นไม่มีการลักขโมย แต่ในปัจจุบันเมื่อเสาวรรมีราคาสูงขึ้น (5 บาท/กิโลกรัม) ได้มีการลักขโมยเกิดขึ้น ซึ่งพื้นที่ปลูกเสาวรสนอง เกษตรกรส่วนใหญ่จะอยู่ห่างจากที่อยู่อาศัยมาก ทำให้ไม่สามารถที่จะคอยสอดส่องดูแลได้ตลอดเวลา

4. ความต้องการของผู้ปลูกเสาวรสนอง

1) ความต้องการในการประกันราคา เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าสมควรให้มีการประกันราคาตลอดทั้งฤดูกาลในกิโลกรัม และไม่ต่ำกว่า 5 บาท ซึ่งเกษตรกรคิดว่าเป็นราคาที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ราคาในช่วงนี้มีเกษตรกรหลายรายที่กล้าเสี่ยงลงทุนปลูกเสาวรสนองโดยใช้เสารุ่นมากขึ้น ซึ่งเป็นการลดปัญหาในการตัดไม้ทำลายป่า อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มความมั่นใจในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรต่อไป โดยไม่ทำให้มีการอพยพเข้าเมืองน้อยลงอีกด้วย

2) ความต้องการด้านเงินทุน ซึ่งปัจจัยหลังทำการเกษตร ถ้าเกษตรกรมีเงินทุนหรือแหล่งเงินที่อัตราดอกเบี้ยต่ำ ทำให้เกษตรกรมีความพร้อมที่จะผลิตพืชผลทางการเกษตรได้ตามที่ต้องการ ในส่วนของเสาวรสนองถ้าเกษตรกรสามารถหาแหล่งเงินทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ ทำให้เกษตรกรเกิดความกล้าเสี่ยงที่ทำการปฏิบัติดูแลรักษาอย่างเต็มที่

3) การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต โครงการต้องการให้ทางภาครัฐบาล หรือบริษัทเอกชนช่วยเหลือด้านการหาปัจจัยการผลิตเช่น ปุ๋ย สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพมาช่วยเหลือแก่เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรส เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ โดยที่เกษตรกรคิดว่าเขาไม่ได้ถูกทอดทิ้ง ทำให้มีกำลังใจที่จะทำการปลูกเสาวรสดูแลจนเป็นแรงกระตุ้นทำให้เกษตรกรหันมาปลูกเสาวรสมากขึ้น

4) ความต้องการความรู้วิชาการ โดยเฉพาะด้านการป้องกันโรคศัตรูต้นเสาวรสรองกับไรแดง ซึ่งเป็นปัญหาอันดับหนึ่งในขณะนี้ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจแก่เกษตรกรที่กลัวการระบาดของโรคนี้ ตลอดจนวิชาการในด้านการปลูกเสาวรสดูแลให้ผลผลิตต่อไร่สูงขึ้นกว่าเดิม

5) ความต้องการแหล่งน้ำในการปลูกเสาวรสดูแลจนถึงการเพาะปลูกพืชอื่น ๆ เช่น บ่อน้ำบาดาล สระน้ำ เขื่อนหรือฝายกั้นน้ำ เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้งได้ โดยให้ทางภาครัฐบาลหรือเอกชนสนับสนุนเรื่องเครื่องมือ เครื่องจักร ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สามารถสร้างแหล่งน้ำให้แก่เกษตรกรได้

6) ความต้องการให้ภาครัฐบาลมีการส่งเสริมการปลูกเสาวรสดูแลอย่างจริงจัง คือต้องการให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับตำบล ตลอดจนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมมือกันส่งเสริมให้ปลูกเสาวรสดูแลในพื้นที่อำเภอพร้าว เหมือนกับพืชไร่หรือไม้ผลอื่น ๆ

7) ความต้องการในภาคเอกชนตั้งโรงงานแปรรูปเสาวรสดูแลในพื้นที่อำเภอพร้าว เพราะทำให้เกษตรกรสามารถนำผลผลิตที่แปรรูปแล้วไปขายด้วยตัวเองได้ และทำ

ให้เกษตรกรเกิดความมั่นใจในด้านตลาดของเสาวรสีที่แน่นอน ทำให้เกิดแรงจูงใจที่ขยายพื้นที่ปลูกให้มากขึ้น

5. ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อผลกระทบนโยบายการอนุรักษ์ป่าไม้กับการปลูกเสาวรสี

เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่่านโยบายการอนุรักษ์ป่าไม้นั้น มีผลกระทบเนื่องจากต้นทุนการผลิตสูง เพราะปัจจัยหลังการปลูกเสาวรสีคือ ต้องทำค้ำ ซึ่งเกษตรกรต้องหาไม้จากป่ามาทำค้ำ จากอดีตสามารถหาได้ด้วยตัวเอง แต่เมื่อทางภาครัฐบาลทำการปิดป่า ทำให้ไม่สามารถไปเอาไม้ในป่าได้ จึงจำเป็นต้องจ้างคนอื่นไปเอาแทนหรือทำการซื้อจากผู้เข้าไปลักลอบตัด ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และไม้ที่ได้มานั้นต่างจากในอดีต เพราะในอดีตไม้ที่ได้เป็นไม้ลักษณะเนื้อแข็ง ทำค้ำ 1 ครั้งสามารถทนทานได้มากกว่า 5 ปี แต่ในปัจจุบันนี้ไม้ที่ได้จะเป็นพวกไม้เนื้ออ่อนเสียมากกว่า ซึ่งทำให้การทำค้ำ 1 ครั้งสามารถทนได้เพียง 2 ปีเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการยอมรับการปลูกเสาวรสีของเกษตรกร โดย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอเกี่ยวกับผลที่ได้ดังนี้

1. ในการที่จะให้เกษตรกรเกิดการยอมรับคำแนะนำการปลูกเสาวรสี ปัจจัยที่สำคัญก็คือ การให้สินเชื่อแก่เกษตรกร เนื่องจากการที่จะปลูกเสาวรสีให้ได้ผลผลิตสูง และมีความทนทาน ต้องอาศัยปัจจัยการผลิต เช่น อุปกรณ์ในการทำค้ำ, ปุ๋ย, สารเคมีป้องกันกำจัด

จัดศัตรูพืช ซึ่งถ้าเกษตรกรได้รับการสนับสนุนในเรื่องสินเชื่อแล้ว จะทำให้การขยายพื้นที่ในการปลูกเสาวรสมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

2. ควรมีการรวมกลุ่มในรูปแบบของสหกรณ์ อาจอยู่ในรูปกลุ่มธรรมชาติ หรือกลุ่มจดทะเบียน เพื่อสามารถเป็นอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลางหรือบริษัทได้ ในขณะที่ได้มีเกษตรกรในเขตสหกรณ์แปลง 2 ได้มีการรวมกลุ่มกันขายผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งผลผลิตของเสาวรสด้วย ทำให้สามารถต่อรองราคากับพ่อค้าได้ ซึ่งถ้าพ่อค้าคนกลางไม่สนใจที่จะซื้อ ทางโครงการหลวงก็สามารถรองรับผลผลิตเสาวรสดได้ในราคาประกัน 4 บาท เป็นการสร้างความมั่นใจการตลาดของเสาวรสด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาถึงข้อคิดเห็นของเกษตรกรต่อการปลูกเสาวรสด เพื่อให้ทราบถึงการปลูกเสาวรสดในปัจจุบันนี้ เกษตรกรมีสภาพตามความพอใจหรือไม่

2. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการรวมกลุ่มการขายผลผลิต ของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ เช่น กลุ่มพันธมิตรในพื้นที่สหกรณ์แปลง 2 อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

3. ควรศึกษาเปรียบเทียบเทคโนโลยีการปลูกเสาวรสด พื้นที่อำเภอพร้าว กับพื้นที่อื่น เช่น อำเภอแม่แตง หรือพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้ทราบถึงเทคโนโลยีการปลูกเสาวรสดของแต่ละพื้นที่ แล้วเลือกเทคโนโลยีที่ดีและเหมาะสมที่สุดในการส่งเสริมในครั้งต่อไป